

RALUCA-DIANA PĂCURAR

REFLECTIONS IN THE WHIRLWIND OF THE CRISIS

Raluca-Diana Păcurar

Babes-Bolyai University, Department of Philosophy, Cluj, Romania

Email: ralucadianapacurar@gmail.com

Abstract: The world as we know it might never be the same again. This whole apocalyptic scenerio we have been going through since the beggining of the pandemy, made the humankind more aware of its vulnerabilities and brought us a gift that consists in self-care. Choices are some of the most important rights that humans have and what we do with our rights defines us as people. Back in Aristotle' times, the greatest virtue of them all was the general Good and the perfect citizen should have been able to give up his own pleasures for the collective Good. The irony of this historical and philosophical concept is that, now, in 21st century its validity didn't expire. Moreover, abnegation these days is considered as top of the qualities a modern person should have. In the pandemic equation, the person next to you is also your responsibility and that resembles to Heidegger's concept of the other. The world is a wide network of connections that includes us all, in which if one wire is broken the whole net will fall apart.

Keywords: crisis, choice, pandemic, virtue, Dasein, the other, abnegation, consciousness, cyclic, existentialism.

REFLECȚII ÎN VĂLTOAREA CRIZEI

Rezumat: Lumea precum o știm s-ar putea să nu mai fie niciodată aceeași. Scenariul apocaliptic prin care trecem de la declanșarea pandemiei, a făcut omenirea mai conștientă de propriile vulnerabilități, aducându-i cadoul îngrijirii de sine. Alegerile se numără printre cele mai importante drepturi pe care le avem, iar ceea ce alegem să facem cu aceste drepturi, ne va defini irevocabil ca ființe umane. Întorcându-ne în timpurile aristotelice, cea mai mare virtute dintre toate era binele general, iar cetățenul perfect trebuia să poată renunța la propriile sale plăceri pentru binele colectiv. Ironia acestui concept istoric și filosofic este că, în secolul XXI, valabilitatea sa nu a expirat. Mai mult decât atât, abnegația acestor zile este considerată printre cele

mai importante calități ale unei persoane moderne. În ecuația pandemică, persoana de lângă tine este, de asemenea, responsabilitatea ta, acest aspect fiind similar conceptului de celălalt al lui Heidegger. Lumea este o rețea largă de conexiuni care ne include pe toți, și în care, dacă un fir este rupt, întreaga plasă se destramă.

Cuvinte-cheie: criză, alegere, pandemie, virtute, Dasein, celălalt, abnegație, conștiință, ciclic, existențialism.

Contextele sunt creatoarele reale din spatele camerelor de filmat și a tuturor celorlalte distrageri intenționate sau neintenționate ale vieții consacrate drept marele regizor. Interpreții sfioși, neîncrezători, zeloși, îmbibați în excese diverse și constrângeri sociale, debutează cu teamă și trivialitate pe scena largă, vivace, de pretutindeni, pe care concomitent, urcă personaje degenerate, pseudo-zei, martiri, eroi și multe alte tipologii fascinante dar anonime din arhipelagul unei macro-societăți utopice și totodată distopice. Avantajul realității se ascunde în spatele construcției sale antinomice, dătătoare și creatoare de tipare clișeice, larg cunoscute, paravăzute de toți cetățenii lumii, făcând aproape imposibilă apariția unui tipar nemaiîntâlnit, cu care societățile actuale nu au mai avut de-a face, și care pare să fie, pe zi ce trece, un combatant asiduu al propriului nostru egocentrism. În istoria tuturor războaielor, altercațiilor, neînțelegerilor, variind de la o scara mondială la un plan restrâns, conflictual dintre două persoane, s-a confirmat o anumită zi Z, al cărei caracter fatidic, poate cu nonșalanță să o înscrie pe lista evenimentelor fără de care viața ar fi putut continua, dar în lipsa căreia, naturii umane nu i s-ar mai fi readus aminte mecanismul eudaimoniei. Indiferent de credința sau părerea unui ins, modul în care universul alege să-și plătească datoriile rămâne un mister bine întreținut, iar a sa regularitate elvețiană neîndoielnică poate fi întipărită în conștiința colectivă, pentru ca de fiecare dată când ego-ul are tendința de a supraestima valoarea umană, o alarmă terifiantă dar atât de necesară să trezească partea din noi umilă și totuși benefică, ale cărei valențe pozitive clarifică micimea noastră în comparație cu măreția acțiunii ritualice a vieții.

Existența omului, fie accidentală, fie orchestrată de forțe superioare, impredictibile și eterne, este un dat, ale cărui grandoare și maximă importanță nu le putem înțelege pe deplin, dar pe care ne dorim să ni le însușim cu orice preț. Această grandomanie specifică mecanismelor cognitive ale omului ce a ajuns să se considere superior cu false pretenții și ale cărui scări de valori inversate, au devenit ghizi în vremuri de restriște și nu doar, este un dezavantaj incontestabil în lupta cu natura, cu boala, cu viața însăși. Cu adevărat decepționant

este demersul nefiresc al bipedului conservator de a se dezrădăcina și înstrăina de tot ceea ce înseamnă firesc și face parte din câmpul lexical al acestui termen. Parte din evoluția consumerismului, și consecință gravă a sa, este distrugerea și denaturarea gândirii critice, obiective și sănătoase a omului ca experiment social, trecut prin filtrele mass-mediei, ale rețelelor de socializare, devenind apatic, pierzându-și vâna, uneori chiar și personalitatea. Așadar, ajunși într-un impas statornic, după ce, vreme de câțiva ani buni am fost subiecții acestor transformări ale tehnologiei, care incontestabil, a introdus și propriile avantaje, omenirea se confruntă pentru prima dată, în secolul vitezei cu ferocitatea unei pandemii. Premiera face ca, fiecare individ în parte, să se simtă obligat a reflecta asupra timpurilor pe care le trăiește, asupra problemelor actuale, dacă nu dintr-o dorință zeloasă a conștiinței proprii, măcar dintr-un imbold cetățenesc de simplu bun simț.

Pe parcursul acestor săptămâni care se transformă în luni de auto-izolare, mi-a fost dat să aud o gamă variată de pronosticuri, privitoare la sfera politicului, economicului, ba chiar și a judiciarului. Evocând melancolic vremuri comuniste demult apuse, unele dintre sumbrele previziuni se focalizau în jurul necesităților de bază, a procurării alimentelor și altor produse predestinate îngrijirii zilnice. Altele la o criză insurmontabilă viitoare și scopurile ascunse ale eliberării acestui virus și, respectiv urmările sale tragice pe toate planurile. Ceea ce până acum s-a redus la timp, la rapiditate și automatizare, la îndeplinirea unor sarcini zilnice într-o clipită, la superficialitatea relațiilor clădite între oameni, a ajuns să însemne mult mai mult. Această criză pe care întregul mapamond o traversează, este benefică din anumite puncte de vedere datorită condiției speciale prin care o putem ameliora sau chiar dispersa complet. Această problemă majoră care a lăsat un număr mare de victime și care poate da în orice moment prilejul unei isterii colective, sau anxietăți generale, a conferit fiecărui ins în parte posibilitatea răgazului, aceluia *schole* antic, de care trebuie să învățăm să ne bucurăm chiar și în mijlocul unui torent acerb sau al unei furtuni neînduplecate. Liniștea, calmul, păstrarea rațiunii în momente de cumpănă si restriște, reprezintă atuurile unui personaj homeric, ale cărui veleități și capacități incontestabile sunt garante ale victoriei.

În chip aristotelic, virtutea este una dintre calitățile cele mai importante, nelipsite din portofoliul cetățeanului model, al locuitorului cetății armonioase. Acest cetățean virtuos se va preocupa întotdeauna de binele colectiv, general și nu va pune pe primul plan nevoile proprii. Spiritul de sacrificiu de care cugetul aristotelic dispune, și caracterul bonom, vertical, neînduplecabil cu care trebuie să fim înzestrați, îi procură fiecărui om în parte, fericirea după care tânjește și pe care o dorește atât de mult. Fiecare dintre cetățenii ultra-moderni, aparținători ai acestui secol supranumit drept al vitezei, ar trebui să țină cont de imbatabilul trecut și precum fiecare legendă se crede a conține un sâmbure de adevăr, învăluit în mister, astfel și învățăturile filosofice ale Greciei Antice sunt îmbălsămate în povești, în pur adevăr și magnifică reflecție. Așadar, precum Aristotel a scris *Etica Nicomahică* dedicând-o fiului său, cu scopul de a țese o pânză rară, fină, un material catifelat, purpuriu, mustind de cunoaștere și învățătură, cu scopul instrumentării și dirijării facile a vieții cititorului său, astfel și noi avem datoria morală de a ne auto-disciplina și de a ne îngriji de semenii noștri. În altă ordine de idei, binele suprem este instanța cea mai înaltă pentru care acționăm, sau cel puțin în viziunea marelui filosof grec, cu toții tânjim după acest concept de Bine, fără de care fericirea se află în imposibilitatea de a supraviețui. Întrebarea este dacă avem capacitatea de a ne sacrifica în anumite momente-cheie, renunțând la propriul nostru confort ori la fericirea noastră de moment pentru celălalt, sau pentru un bine mai mare care, într-un final să ne dezvăluie importanța și sacralitatea acestei abnegații. Mai mult decât atât, trecând dinspre Antichitate spre fenomenologie, respectiv, la opera unuia dintre cei mai apreciați filosofi ai tuturor timpurilor și anume, Martin Heidegger, în a cărui structură este clădită concepția sa cu privire la sinele omului, structura și ființa sa, observăm cum conceptul de „celălalt” se suprapune magistral asupra celui de sine, astfel adăugându-se pluralitate singularității. Cu alte cuvinte, Dasein-ul nu poate fi conceput în lipsa celuiălalt, a imaginii refractare a persoanei iubite, a insului complet diferit dar ale cărui trăsături sunt implicate firesc în procesele, proiectele, chiar proiecțiile noastre. Prin urmare, realitatea reprezintă un șir indisolubil de conexiuni, în care gândurile, dorințele tuturor converg, având același numitor și fiind

animate de conștiința colectivă. În această trainică relație, conștiințele tuturor se întâlnesc „în virtutea faptului-de-a-fi-laolaltă cu ceilalți”¹. Căci ne putem raporta la celălalt drept eliberatorul ființei proprii către puțința ei deplină de a fi, iar astfel, autenticitatea, se realizează, în mod paradoxal, prin dăruirea de sine către celălalt, prin pierderea sinelui în celălalt, pentru ca acest sine să poată fi, într-un pas ulterior, „înapoiat” de către celălalt, redat lui însuși.² În *Ființă și timp*, Heidegger insistă asupra rolului determinant al celuiilalt asupra dobândirii autenticității proprii: „există posibilitatea unei griji-pentru-celălalt care, în loc să se substituie celuiilalt, mai degrabă îl devansează în puțința sa de a fi existențială, nu pentru a-l elibera de povara „grijii”, ci pentru a i-o restitui ca atare, acum mai întâi, în chip autentic. Această grijă-pentru-celălalt, care are în vedere în chip esențial grija autentică, adică existența celuiilalt și nu un ce de care ea se preocupă, îl ajută pe celălalt să devină transparent în grija sa și liber pentru ea”³. Acest pasaj însă, nu are rolul de a sublinia ori completa dramatismul unei așa-zise ratări a ființei proprii prin celălalt, neputând fi făcută responsabilă față de eșecul sau ratarea celui din urmă.⁴ Câteva pasaje mai târziu, Heidegger va antrena conceptul de celălalt într-o relație diferită celei anterioare, acum Dasein-ul, nemai-trebuind a-și obține autenticitatea pe cont propriu pentru a-l elibera pe celălalt spre propria ființă, ci căutarea acestei ființe este una în vederea căreia Dasein-ul meu se va însoți cu cel al altuia, în faptul-de-a-se-asculta-unul-pe-altul.⁵ Comunicarea este procesul care stă în vedere, la baza construirii și menținerii tuturor relațiilor socio-umane, în lipsa căreia, oamenii și-ar pierde caracteristicile esențiale. Transmiterea prin viu grai s-a întipărit de la existența primilor oameni drept formă solidă de comunicare dar, odată cu legendele folclorului, acestei relații longevive dintre om și cuvânt i s-a conferit o alură romantică. Astfel, vedem din pasajul anterior, cum laurii culeși de pe urma rodniciei unei comunicări trainice, a unei relații sociale bazate pe ascultarea celuiilalt și, totodată, angrenarea sa într-un dialog firesc, aduc sufletului omenesc serenitate, recalibrare, adaos. Este ca și cum am fi fost aduși pe lume pentru a ne ocupa locurile dinainte prestabilite și pentru a vocifera cuvintele dinainte rostite. Astfel, în vâltoarea acestei crize neasemuite, cuvântul

al cărui loc de cinste este neîntinat, poate conduce omul pe o cale înălțătoare, împuternicindu-l cu metode de evadare temporară, sugerând o pauză binefăcătoare de la tumultul cotidian actual.

Din postura în care se află acum omul, reflexia sa din oglindă îi poate fi aliat sau dușman. Prins în menghina deziluziei, și obligat în a petrece timp cu propria persoană, fiecare individ în parte a primit, totodată și un dar al autorefectării. Ce va alege omenirea să facă cu acest dar neprețuit? Este o întrebare care, din punctul meu de vedere, datorită cramponării actuale a majorității oamenilor, va trece neobservată, iar cadoul se va risipi. Omenirea trezindu-se din magistrala-i adormire, și dând cu ochii de reala catastrofă, de inamicul sibilinic, așezat în penumbra ignoranței și a dezinformării, a cărui fatalitate își extrage seva, pe alocuri, din neascultare și încăpățănare, trebuie să înfrunte tiparele odată pentru totdeauna. Acum, idealistii, realiștii, negativiștii și toți ceilalți sunt comasați de factorul neprevăzut și dominați de aceleași întrebări persistente, constante, trebuind să conlucreze și să își unească forțele pentru a răzbi în această luptă sângeroasă. Depinde de perspicacitatea, ascultarea și responsabilitatea fiecăruia dintre noi, ca acest război să fie câștigat de factorul uman neînrobit de himerele fricii și neparalizat de învederate minciuni. A sosit timpul confruntării cu sinele, al reechilibrării și al învingerii plictisului. Trăim timpuri istorice care dovedesc capacitatea ființelor umane de a se adapta oricăror situații, dar și alegerea acestora în materie de distanțare socială. Însă tot aceste timpuri istorice pot fi asimilabile și comparabile unor sentințe date deținuților în cele mai neașteptate momente. Sunt precum niște procese interne, totodată extrinseci, ale căror valoare semnificativă se răsfrânge asupra conștiinței vinovaților, a asupriților, reevaluându-le întreaga dinamică și deconstruind celula ADN-ului lor fundamental. Așteptarea este capabilă de o transformare crâncenă, ireversibilă asupra chipului uman, dar și psihicului acestuia. În fapt, deși chipul ale cărui trăsături înăsprite de trecerea timpului și a problemelor, își aclamă cu seriozitate locul pe care ar trebui să-l ocupe în ierarhia demersului acestui proces, adevăratul purtător al schimbării intrinseci este psihicul unui muritor. Acest mecanism statornic, năvalnic, rebel, ale cărui aventuri rămân întipărite, amprentate în codul său genetic cât pentru durata

existenței carnalității, organicității și chiar mai mult este purtătorul traumelor, al idealurilor, al dorințelor și imaginației, de care oamenii se bucură și cu care aceștia trebuie să învețe să trăiască. Modul în care ființele cugetătoare descoperă aspectele absconse, sidefii ale subconștientului lor, pot fi analoge caracterului asimptomatic al acestei pandemii. Virusul de care întregului mapamond îi este teamă, care cu o covârșitoare, exponențială, fulgurantă rapiditate și nocivitate își împrăștie bulbii infestați și rădăcinile morbide, neiertând nicio emisferă, niciun privilegiu, niciun avantaj naval, fluvial, nicio grotă, ori văgăună, este înzestrat cu patima răzbunării, purtând însemnul unei karme însetate de justiție. Nu sunt partizanii păcatelor oamenilor, ale deciziilor acestora completamente iraționale adeseori, ori nejustificabile, pur egoiste, dar nici al unei răzbunări oarbe, purtătoare a pecetei parnasianismului, al cărei scop final este purificarea totală a planetei. Istoria al cărei ritm riguros și constant s-a dovedit a fi de o punctualitate atipică factorului uman, oferă viețuitoarelor un program strict, cu pauze dar și evenimente încărcate de o intensitate terifiantă, reiterând factorul pandemic în ecuație și multiplicând numărul problemelor pentru ca omenirea să-și reevalueze faptele și să treacă printr-un proces de epurare, transformator, cathartic. Spirala halucinantă în ale cărei mreje am fost cu toții prinși, într-un soi de quijotism descurajant reprezintă întreaga întâmplare recentă într-un ton de pastel bovaric, din care ne-am dori să evadăm printr-o mișcare răsturnată, antitetică celei a lui Flaubert. În ultimele luni parcurse într-un ritm lent, bolnăvicios, supus restricțiilor și unor limite cu care cetățenii moderni nu s-au mai confruntat, laitmotivul gamei sentimentelor întortocheate și pierdute, a purtat pecetea unui puternic déjà-vu persistent precum un coșmar sau o paralizie în somn din care care nu ne-am mai putut trezi, și care bântuie fiind de clipe terifiante, grotești, a umplut cu stupoare sufletele tuturor subiecților.

Scena evocată mai sus pare desprinsă din creațiile existențialiste ale lui Sartre, în care natura umană este supusă celor mai denigrante, uneori dezumanizante acțiuni, vizualizând inutilitatea unor planuri și ale unor concepții spulberate odată cu dizolvarea iluziei și mitului eternității. În nuvela sa intitulată *Zidul*, Jean-Paul Sartre vede lumea drept oglindă a propriei libertăți, iar prin intermediul confesiunilor la

persoana întâi, filosoful reușește magistral să transmită cititorului său, felul în care așteptarea, oroarea, întâlnirea propriu-zisă cu moartea, au darul de a transforma ireversibil trăsăturile omului înspăimântat, condamnat la executare, fără drept de apel, fără spovedanie, în imposibilitatea de a afla răspunsuri pentru întrebările ce-l macină⁶. În noaptea dinaintea morții, timpul se suspendă, frica inoculează, iar corpul își pierde simțirea, fiind stăpânit de sumbra așteptare. Psihicul deținutului freamătă, nerăbdarea metamorfozează, iar sudoarea rece prevestitoare a inevitabilului încleștează organicul și-l înlocuiește cu o umbră pirpirie, slăbită a vieții care părăsește trupul dinainte de a-și da duhul. Adevărata transformare se produce la nivelul sufletesc inundat de evocare și reamintire, dar totodată presat de imanența tragicului sfârșit, care, printr-o dorință acută de autoconservare, își va îngheța complet ultimele urme slăbite de umanitate și va răsufla puternic, sfidător în fața unei ridicole și neexplicabile sentințe. Zidul impunător, simbolic, martor al nenumăratelor execuții este antemergătorul trecerii dinspre ființă înspre neființă, sigiliul unei ultime poposiri pe tărâmul celor vii, osândiți, deturnați agresiv de pe locul de lideri ai propriilor vieți, pierzând frâiele destinelor sale și rămânând doar cu o conștiință neîmpăcată, redusă la tăcere. Odată cu eludarea iluziei eternității, viața însăși va pierde stima și considerația prizonierului, încarceratul alter-ego sartrian astfel, murind în timpul desfășurării ultimelor ore din propria viață, în mod paradoxal, iar sentimentele nobile precum iubirea față de Concha înstrăinându-se pentru totdeauna.

Nefiind obișnuiți cu efectele morții planând asupra lor, oamenii moderni au dezvoltat o ciudată convingere a propriei imutabilități. Desigur că fragilitatea vieților oamenilor, în timpurile actuale este pusă în real pericol, dar activitățile cu care ne-am deprins odată cu dezvoltarea tehnologiei, au avut drept consecință, o reală dezvoltare a vieții îndepărtată de conștiința morții. Însă odată cu izbucnirea acestei pandemii periculoase, omului i s-a reamintit locul real pe care-l ocupă în cadrul ecosistemului și adevărata sa lipsă grandioasă de putere. La urma urmei, respectarea legilor și autoizolarea nu ar trebui nicio secundă să ne îndepărteze sufletește de cei dragi. Aceasta este un exercițiu social folositor testării psihicului fiecăruia dintre noi și a tăriei cu care suntem înzestrați. Pandemia poate fi privită drept forti-

ficație a anumitor trăsături fundamentale omenești, oferind omenirii și rezultate pozitive printre multitudinea celor negative. Modul în care această criză se va sfârși depinde de fiecare dintre noi, însă cu toții vor face diferența.

Note

¹ Paul-Gabriel Sandu, “Despre celălalt sau de la Heidegger la Augustin și înapoi”, *Revista Verso*, Nr. 4-5 2015: 111-112.

https://www.academia.edu/30066875/Despre_cel%C4%83lalt_sau_de_la_Heidegger_la_Augustin_%C5%9Fi_%C3%AEnapoi

² Paul-Gabriel Sandu, “Despre celălalt sau de la Heidegger la Augustin și înapoi”, ed. cit.

³ Martin Heidegger, *Ființă și timp*, traducere de Gabriel Liiceanu și Cristian Cioabă, (București: Humanitas, 2003): 114.

⁴ Paul-Gabriel Sandu, “Despre celălalt sau de la Heidegger la Augustin și înapoi”, ed. cit.

⁵ Paul-Gabriel Sandu, “Despre celălalt sau de la Heidegger la Augustin și înapoi”, ed. cit.

⁶ Jean-Paul Sartre, *Zidul*, Traducere din limba franceză de Sanda Oprescu, (București: Editura Rao, 2013): 14.

Bibliografie

Heidegger, Martin. 2003. *Ființă și timp*. Traducere de Gabriel Liiceanu și Cristian Cioabă. (București: Humanitas).

Sandu, Paul-Gabriel. 2015. “Despre celălalt sau de la Heidegger la Augustin și înapoi”. *Revista Verso*, Nr. 4-5: 111-112.

Sartre, Jean-Paul. 2013. *Zidul*. Traducere din limba franceză de Sanda Oprescu, (București: Editura Rao).